

خوشبختی و بهره‌وری نیروی کار در ایران: رویکرد اقتصاد سنجی و سیستم دینامیکی

نعمت فلیحی پیربستی^۱

شیرین رهبری نژاد^۲

چکیده

موضوع اقتصاد خوشبختی همانند اقتصاد سرمایه انسانی و اقتصاد محیط زیست از اهمیت زیادی برخوردار است. اقتصاد خوشبختی هم از نظر خرد و هم از نظر کلان حائز اهمیت است و در اقتصاد کلان روی موضوعات رشد اقتصادی و بهره‌وری موثر است. اهداف این تحقیق بررسی ادبیات اقتصاد خوشبختی و بررسی عوامل موثر بر شاخص اقتصاد خوشبختی است. در این تحقیق خوشبختی به خوشبختی کالایی و خوشبختی ذهنی تقسیم شده است که خوشبختی کالایی با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای، روش اقتصاد سنجی، سیستم دینامیکی در سطح ایران و خوشبختی ذهنی با استفاده از پرسشنامه در تهران مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

همچنین تاثیر خوشبختی روی رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت. علاوه بر خوشبختی از متغیرهای دیگری مانند سرمایه انسانی و سرمایه فیزیکی سرانه استفاده شد. یک الگوی سیستم دینامیکی برای اولین بار در ایران توسط نویسنده برای تجزیه و تحلیل مکانیسم خوشبختی طراحی شده است. در این سیستم از متغیرهایی مثل آلودگی، هزینه‌های خانوار، هزینه سلامت، هزینه‌های تحقیق و توسعه، درآمد سرانه و امید به زندگی استفاده شده است و با استفاده از سناریوهای مختلف این موضوع در تعادل عمومی مورد بررسی قرار گرفته است. این متغیرها در بازه زمانی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵ در ایران مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که افزایش احساس خوشبختی در افراد باعث افزایش بهره‌وری نیروی کار می‌شود. سناریوهای مورد بررسی نیز نشان داد که کاهش هزینه‌های خانوار باعث کاهش احساس خوشبختی می‌شود و آلودگی باعث افزایش میزان خوشبختی می‌شود. نتایج پرسشنامه که در تهران مورد بررسی قرار گرفت نیز نشان داد که اختلاف معنی‌داری بین خوشبختی زنان و مردان وجود ندارد احساس سلامتی، رضایت شغلی، سلامت مذهبی و معنوی، امید به آینده، امنیت شغلی، سپری کردن اوقات فراغت با خانواده و هزینه‌های زندگی تاثیر مثبت بر خوشبختی افراد دارد. همچنین داشتن روابط بانکی و استفاده از تسهیلات بانکی و تحصیلات تاثیر منفی بر خوشبختی دارد.

واژه‌های کلیدی: خوشبختی کالایی، خوشبختی ذهنی، تئوری تعادل پویا، رشد اقتصادی، بهره‌وری نیروی کار

۱ - عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی nFalihi@gmail.com

۲ - کارشناس ارشد اقتصاد گرایش برنامه ریزی و تحلیل سیستم‌های اقتصادی Shirinnhbari@yahoo.com

۱- مقدمه

خوشبختی^۱ چیست؟ برای اقتصاددانان خوشبختی با لذت بردن^۲، خوشنودی^۳ یا رفاه^۴ از نظر مفهومی فرق واضح و مشخصی ندارد. ان جی^۵ (۱۹۹۷) خوشبختی را به عنوان رفاه معنی می‌کند و یا به نظر اسوالد^۶ (۱۹۹۷) خوشبختی به معنای لذت بردن و یا خوشنودی است و یا استرلین^۷ (۲۰۰۱) از معانی خوشبختی، سلامت ذهنی^۸، خوشنودی، مطلوبیت^۹، خوشی^{۱۰} و رفاه به جای یکدیگر استفاده می‌کند.

بیش از ۲۰۰ سال پیش جرمی بنتهام^{۱۱} (۱۷۸۹) بیان کرد که "بهترین جامعه، جامعه ای است که مردم آن شادتر باشند". بنابراین دولتمردان برای افزایش خوشبختی مردم تصمیماتی را در جهت افزایش رشد اقتصادی اتخاذ کردند. لایارد^{۱۲} (۲۰۰۵) در مطالعاتی نشان می‌دهد که شاخص‌های اقتصادی مثل GDP رابطه ای با میانگین خوشبختی افراد در جوامع پیشرفته ندارد.

استرلین (۱۹۷۴) نشان داد که در کشورهای صنعتی با وجود رشد اقتصادی، مردم به شادی بیشتری دست نیافته اند. در حالی که در هر لحظه از زمان افراد با درآمد بالاتر نسبت به دیگران، سطح بالاتری از خوشبختی را گزارش داده اند.

ارتباط میان بهره‌وری و خوشبختی نیز یکی از موضوعات مورد علاقه ی اقتصاددانان و جامعه شناسان و علوم مختلف است. آرگایل^{۱۳} (۱۹۸۹-۲۰۰۱) دریافت که رضایت از زندگی افراد بر بهره‌وری آنها مؤثر است و

۱ - Happiness

۲ - Pleasure

۳ - Satisfaction

۴ - Welfare

۵ - NG

۶ - Oswald

۷ - Easterlin

۸ - Subjective well-being

۹ - Utility

۱۰ - Well-being

۱۱ - Bentham

۱۲ - Layard

۱۳ - Argyle

شواهدی نیز موجود است که رضایت از زندگی رابطه‌ی مثبت با بهره‌وری نیروی کار دارد. آمابیل^۱ (۲۰۰۵) مدارکی ارائه کرد که نشان دهنده این بود که خوشبختی باعث افزایش خلاقیت می‌شود. الگوی سیستم دینامیکی ارائه شده در این تحقیق که بر پایه نظریه تعادل پویا است نشان دهنده عوامل موثر بر اقتصاد خوشبختی است که با اجرا کردن این مدل می‌توان دریافت چه عواملی بر خوشبختی تاثیر می‌گذارند، چگونه تاثیر می‌گذارند، و خوشبختی چگونه بر این متغیرها و عوامل اقتصادی مثل بهره‌وری تاثیر گذار خواهد بود.

۲- مبانی نظری

توابع الگوی رشد سولو که در سال ۱۹۵۶ ارائه شد، فرض می‌کند که تابع تولید همان تابع تولید استاندارد نئوکلاسیک با بازدهی کاهنده نسبت به مقیاس است. سولو نشان داد که با فرض برونزا بودن نرخ رشد جمعیت و نرخ پس انداز، این دو متغیر، سطح پایدار درآمد سرانه را تعیین می‌کند. در این الگو همچنین نرخ پیشرفت فن آوری برونزا فرض شده و افزایش دهنده قدرت تولیدی نیروی کار است و بعلاوه، دو نهاد نیروی کار و سرمایه در این الگو برابر با میزان ارزش تولید نهایی خود دریافت می‌کنند. در چنین الگویی، با استفاده از یک تابع کاب داگلاس، تولید در زمان t برابر خواهد بود با:

$$Y_t = K_t^\alpha (A_t L_t)^{1-\alpha} \quad 0 < \alpha < 1$$

که در آن Y میزان محصول، k سرمایه، L نیروی کار، A سطح فن آوری است.

فرض می‌شود که A و L به ترتیب با نرخهای رشد برونزای g و n رشد می‌کنند:

$$L(t) = L(0)e^{nt} \quad A(t) = A(0)e^{gt}$$

در الگوهای درونزا صرفاً به سرمایه انسانی توجه می‌شود $Y=F(K,L,H)$

چون مدل های رشد فقط سرمایه انسانی دارند نمی‌توانند در نبود خوشبختی میزان بهره‌وری را نشان دهند. خوشبختی بر بهره‌وری تاثیر می‌گذارد، چون ممکن است افراد درآمد و تحصیلات بالا داشته باشند اما اگر خوشبخت نباشند باعث افزایش در بهره‌وری نمی‌شوند.

در اینجا خوشبختی را به تابع اضافه می‌کنیم $Y=F(K,L,H,HAP)$

۳- مروری بر مطالعات انجام شده

در ایران در زمینه خوشبختی مطالعه ای صورت نگرفته است ولی در سایر کشورها به ویژه در آمریکا، ایتالیا، آلمان، ژاپن، مکزیک و آفریقای جنوبی مطالعات مختلفی در این زمینه صورت گرفته است که در زیر به چند نمونه اشاره می شود. به طور کلی مطالعات تجربی اسوالد (۱۹۹۷) در این زمینه نشان می دهند که در چند سال اخیر با اینکه در اکثر کشورها رشد اقتصادی روند افزایشی داشته است اما میزان خوشبختی افراد یا تغییری نکرده است و یا حتی کاهش یافته است. استرلین (۱۹۷۴) و لین^۱ (۲۰۰۰) نشان دادند در کشورهای صنعتی به خصوص آمریکا رابطه بین درآمد واقعی و خوشبختی منفی است. فری و استاتزر^۲ (۲۰۰۲) نشان دادند که درآمد و ثروت به بسیاری از هدفهای مثبت در زندگی وابسته هستند برای مثال افراد ثروتمند به طور معمول سلامت بهتر، طول عمر بیشتر، نرخ مرگ و میر کمتر، مشکلات مالی کمتر (علت اصلی استرس های ذهنی)، موقعیت اجتماعی بالاتر و دسترسی بیشتر به کالاها و خدمات و... دارند. این در حالی است که بارتولینی^۳ (۲۰۰۸) در مقاله ای با عنوان "آیا کاهش سرمایه های اجتماعی باعث پایین آمدن احساس خوشبختی مردم آمریکا می شود؟" در آمریکا به این نتیجه رسید که درآمد خالص با خوشبختی در ارتباط است و درآمد نسبی و خوشبختی رابطه منفی دارند. او نشان داد که افزایش در درآمد باعث افزایش خوشبختی افراد می شود در حالی که اگر این افزایش با مقایسه های اجتماعی همراه باشد آن مقدار اثر را بر خوشبختی افراد نخواهد داشت. بنابراین اگر افراد دستمزدشان را با اطرافیانشان که درآمد بالاتری نسبت به آنها دارند، مقایسه کنند حتی افزایش در درآمد باعث افزایش خوشبختی آنها نمی شود.

در همین راستا تیان^۴ و یانگ^۵ (۲۰۰۸) در مقاله ای با عنوان "چگونه متغیرهای درآمدی و غیر درآمدی باعث افزایش خوشبختی می شوند؟" در آلمان دریافتند که مقایسه اجتماعی بر سود تأثیر می گذارد و این تأثیرات بیشتر در حیطه پولی و کمتر در حیطه غیرپولی اتفاق می افتد و به نقطه ای بحرانی دست یافتند که بالاتر از این نقطه، افزایش درآمد به تنهایی تأثیری بر روی خوشبختی اجتماعی ندارد. نیب^۶ و راتسل^۷ (۲۰۰۹) در مقاله ای با عنوان "خوشبختی، درآمد و نا کارآمدی نیروی کار" در آلمان نشان دادند که درآمد تأثیر مثبتی بر احساس

۱ - Lane

۲ - Frey and Stutzer

۳ - Stefano Bartolini

۴ - Guoqiang Tian

۵ - Liyan Yang

۶ - Andreas Knabe

۷ - Steffen Rätzl

خوشبختی افراد دارد و ساعات کاری تأثیر منفی بر روی رفاه و خوشبختی افراد می‌گذارد و رابطه ساعات کاری و خوشبختی به صورت U بر عکس است یعنی افزایش ساعات کاری اگر در ساعات اولیه کاری باشد (ساعت کاری کم)، باعث افزایش خوشبختی می‌شود ولی اگر این افزایش در ساعات کاری طولانی باشد باعث افزایش عدم مطلوبیت نهایی نیروی کار می‌شود. اسوالد^۱ و پروتو^۲ (۲۰۰۹) در تحقیقاتی با عنوان "خوشبختی و بهره‌وری" در انگلستان نشان دادند افزایش خوشبختی افراد باعث افزایش بهره‌وری در انجام کار می‌شود. اشمالز^۳ و اکبرو^۴ (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان "خوشبختی وسیله‌ای برای تجزیه و تحلیل جایگاه تعادلی رفاه افراد" در کشور آلمان دریافتند که میان خوشبختی و عوامل خوشبختی باز خورد وجود دارد. آنها به این نتیجه رسیدند که بعد از بوجود آمدن یک شوک (چه منفی و چه مثبت) پس از یک تغییرات ابتدایی، در بلندمدت خوشبختی افراد به سطح اولیه نزدیک شود. یعنی در بلندمدت تأثیرات کوتاه مدت خنثی می‌شود و از بین می‌رود و این به خاطر انطباقی است که شکل می‌گیرد.

۴ - تبیین، تخمین و تحلیل الگو

رویکرد دینامیک سیستم‌ها در اوایل سال‌های دهه ۶۰ توسط جی فارستر از دانشگاه MIT معرفی شد. در این رویکرد تصویری از سیستم بر اساس بازخوردها و تاخیرهای موجود ایجاد می‌شود تا رفتار دینامیکی سیستم‌های پیچیده فیزیکی، زیستی و اجتماعی بهتر فهمیده می‌شود. می‌توان گفت مهم‌ترین اصل اساسی که دینامیک سیستم‌ها بیان می‌کند این است که بازخوردها و تاخیرها، رفتار سیستم‌ها را می‌سازند و پویایی رفتار سیستم نتیجه ساختار حاکم بر سیستم است.

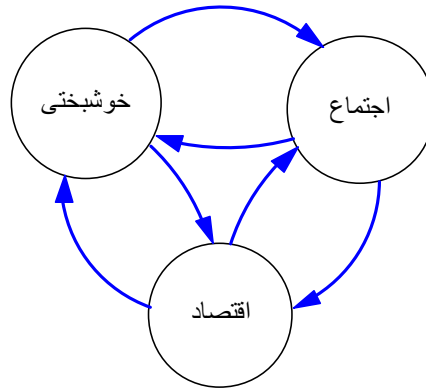
روش‌شناسی این تحقیق بر پایه الگوهای کلان اقتصادی و تعادل کلی و الگوی رشد درونزا قرار دارد. در الگوهای درونزا صرفاً به سرمایه انسانی توجه می‌شود و چون فقط سرمایه انسانی دارند نمی‌توانند در نبود خوشبختی میزان بهره‌وری را نشان دهند. می‌دانیم خوشبختی بر بهره‌وری تأثیر می‌گذارد، چون ممکن است افراد درآمد و تحصیلات بالا داشته باشند اما اگر خوشبخت نباشند باعث افزایش در بهره‌وری نمی‌شوند. بنابراین در اینجا خوشبختی را به تابع اضافه می‌کنیم. حال با توجه به مطالب بیان شده شمای کلی مدل در قالب زیر ساخت‌ها اینگونه است:

۸-Andrew J. Oswald

۹-Eugenio Proto

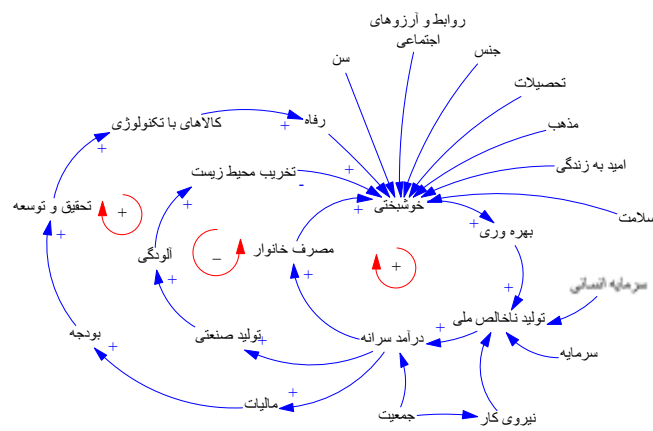
۳-Martin Schmalz

۴-Theodor Ackbarow

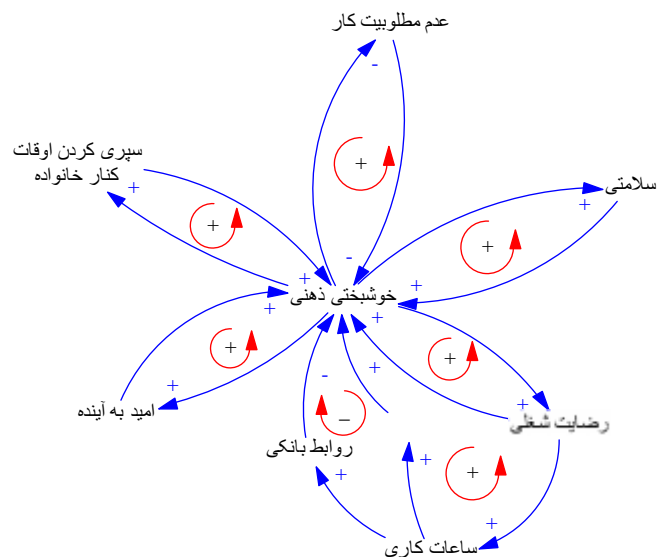
نمودار (۱) زیر سیستم اصلی

حال با توجه به این نمودار می توان سیستم را طراحی کرد. برای طراحی سیستم ابتدا حلقه علت و معلولی ارائه می شود تا شمای کلی الگو در دست باشد. در این تحقیق خوشبختی به خوشبختی کالایی و خوشبختی ذهنی تقسیم شده است. در ابتدا خوشبختی کالایی مورد بررسی قرار می گیرد.

نمودار (۲) حلقه علت و معلولی خوشبختی کالایی

همان گونه که در این نمودار مشاهده می‌شود خوشبختی تاثیر مثبتی بر بهره‌وری نیروی کار می‌گذارد و این افزایش باعث افزایش تولید ناخالص داخلی، درآمد سرانه و افزایش مصرف خانوار می‌شود که در نهایت خوشبختی افزایش می‌یابد. این روابط تشکیل دهنده یک حلقه مثبت هستند. از طرف دیگر افزایش در درآمد سرانه، تولید صنعتی و به تبع آن آلودگی را افزایش می‌دهد که افزایش در آلودگی به تخریب بیشتر محیط زیست می‌انجامد، تخریب محیط زیست نیز خوشبختی را کاهش می‌دهد. به این ترتیب یک حلقه منفی شکل می‌گیرد. در این نمودار یک حلقه مثبت دیگر وجود دارد که در آن افزایش درآمد سرانه، مالیات، بودجه و هزینه‌های تحقیق و توسعه را افزایش می‌دهد و در نهایت باعث افزایش رفاه و خوشبختی افراد می‌شود. برخی از عواملی که بر خوشبختی ذهنی تاثیر گذارند نیز بوسیله پرسشنامه به دست آمده‌اند و تاثیرات این عوامل بر خوشبختی در نمودار زیر نشان داده شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

نمودار (۳) حلقه علت و معلولی خوشبختی ذهنی

در مورد خوشبختی ذهنی نیز سلامتی، سپری کردن اوقات کنار خانواده، امید به آینده، رضایت شغلی تاثیر مثبتی بر خوشبختی دارند در حالی که عدم مطلوبیت کار و افزایش روابط بانکی خوشبختی افراد را کاهش می دهد.

۵ - نتایج بدست آمده از پرسشنامه

برای اندازه گیری خوشبختی شیوه های گوناگونی به کار برده شده است. در نخستین پژوهش ها برای سنجش شادکامی پرسش مستقیم "چقدر شاد هستید؟" به کار برده شد. این پرسش دارای سه گزینه خیلی شاد، تا حدی شاد و ناشاد می شد. گورین^۱، وروف^۲ و فلد^۳ (۱۹۶۰) و برادبرن^۴ و کپلوویتز^۵ (۱۹۶۵) و بسیاری از بررسی های انجام شده برای اندازه گیری خوشبختی از همین روش بهره گرفته اند. برای سنجش خوشبختی ابزارهای دیگری از جمله مقیاس تعادل عاطفی برادبرن^۶ (۱۹۶۹)، شاخص عاطفه عمومی کمپل^۷ (۱۹۷۶)، پرسش نامه سلامت ذهنی و پرسش نامه بررسی خلق نیز به کار برده شده اند. یکی از مقیاس هایی که برای اندازه گیری خوشبختی ساخته شده، پرسش نامه خوشبختی آکسفورد^۸ است. پایه نظری این پرسش نامه تعریف آرجیل و کروسلند (۱۹۸۷) از خوشبختی بوده است. به باور آرجیل و همکاران (۱۹۸۹) این پرسش نامه نقطه مقابل پرسش نامه افسردگی بک^۹ (BDI) است. ۲۱ پرسش از پرسش های این پرسش نامه از BDI بر گرفته شده و معکوس گردیده و ۱۱ پرسش به آن اضافه شده است تا سایر جنبه های سلامت ذهنی را پوشش دهد. فرم نهایی پرسش نامه با ۲۹ پرسش شش گزینه ای آماده شد که در هر پرسش فرد درباره خود از احساس ناشادی تا احساس شادی بسیار زیاد قضاوت می کند.

آرجیل و همکاران (۱۹۸۹) پایایی پرسش نامه آکسفورد را به کمک ضریب آلفای کرونباخ ۰.۹۰ و پایایی بازآزمایی آن را طی هفت هفته ۰.۷۸ گزارش کرده اند. روایی همزمان این پرسش نامه با استفاده از ارزیابی

۱-Gurin

۲-Veroff

۳-Fled

۴-Bradbeurn

۵-Caplovitz

۶- Bradbern

۷-Campbell

۸-Oxford Happiness Inventory

۹- Beck Depression Inventory

دوستان افراد درباره آنها ۴۳٪ محاسبه شد. همچنین، از آنجا که خوشبختی دارای سه بخش عاطفه مثبت، رضایت و نبود عاطفه منفی دانسته شده، همبستگی پرسش نامه شادکامی آکسفورد با مقیاس عاطفی مثبت برادبرن ۰.۳۲، با شاخص رضایت از زندگی آرجیل ۰.۵۷، و با پرسش نامه افسردگی بک ۰.۵۲- محاسبه شد. پرسش نامه خوشبختی آکسفورد در بسیاری از پژوهش‌های مربوط به شادکامی به کار برده شد و نسبت به BDI دارای پایایی بازآزمایی قوی تری گزارش شده است. همچنین، افزون بر همبستگی بالا با ارزیابی دوستان، با ابعاد شخصیتی، فشار روانی و حمایت اجتماعی رابطه قوی داشته است.

۶- مواد و روش کار

در این تحقیق مدل سیستم دینامیکی برای ایران طراحی شده است و از اطلاعات آماری ایران استفاده شده است، برای مطالعه موردی و مشاهده هماهنگی یافته‌ها پرسشنامه در تهران مورد بررسی قرار گرفت است لذا هدف آن، تعمیم نتایج میدانی برای کل کشور نیست. جامعه آماری این پژوهش ساکنین شهر تهران در سال ۱۳۸۸ بودند. انتخاب نمونه به روش تصادفی بوده و برای تعیین حجم نمونه از فرمول زیر استفاده شده است:

$$n = \frac{Npq}{(N-1)D + pq}$$

و در مجموع ۱۶۲ نفر انتخاب شدند.

ابزار این پژوهش پرسش نامه شادکامی آکسفورد است که دارای ۲۹ ماده ۶ گزینه ای است که گزینه های آن به ترتیب از صفر تا ۵ نمره گذاری می شود و نمره هر آزمودنی بین ۰ تا ۱۴۵ قرار می گیرد. برای آزمون تاثیر عوامل دیگر (کار، درآمد و ...) روی خوشبختی ۱۲ سوال به پرسشنامه اضافه شد که آنها نیز عمدتاً سوال های استاندارد بودند. در این تحقیق برای تعیین درجه اعتبار یا پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و آلفای کرونباخ آن ۰.۷۸ به دست آمد.

۷- یافته ها

چنانچه ذکر شد این تحقیق بر روی ۱۶۲ نفر انجام شد که ۶۳.۶ درصد آنها را زنان و ۳۶.۴ درصد را مردان تشکیل می دادند. ۵۳.۷ درصد آنها مجرد و ۴۵.۷ درصد آنها متأهل بودند. دامنه سنی آنها از ۱۹ سال تا ۵۹ سال بود. ۱۲.۳ درصد از جامعه نمونه دارای تحصیلات دیپلم، ۵۹.۹ درصد لیسانس و ۲۷.۸ درصد آنها دارای تحصیلات فوق لیسانس بودند.

همچنین ۱.۲ درصد را بیکاران، ۴۲ درصد را دانشجویان، ۲۱.۶ درصد را شاغلان دولتی، ۱۸.۵ درصد را شاغلان آزاد و ۸.۶ درصد دانشجویانی که شغل دولتی و ۷.۴ درصد را دانشجویان همراه با شغل آزاد تشکیل می دادند.

هزینه زندگی در این جامعه نمونه اینگونه به دست آمد: ۶.۸ درصد کسانی بودند که هزینه ماهیانه خانوار آنها کمتر از ۳۰۰۰۰۰ تومان گزارش شده، ۲۸.۴ درصد بین ۳۰۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰، ۳۱.۵ درصد بین ۵۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰، ۱۷.۹ درصد بین ۱۰۰۰۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰۰۰ و ۱۵.۴ درصد ماهیانه بالاتر از ۱۵۰۰۰۰۰ تومان خرج می کردند.

نتایج بدست آمده از این پرسشنامه در جدول زیر نشان داده شده است و در ادامه مورد بررسی قرار می گیرد. این جدول همبستگی متغیرهای مختلف با متغیر شادمانی که با روش اسپرمن به دست آمده است را نشان می دهد. ضریب همبستگی اسپرمن که در نرم افزار SPSS تعریف شده است میزان همبستگی دو متغیر را نشان می دهد.

در مجموع نتایج این تحقیق نشان می دهد که احساس خوشبختی در زنان مقداری بیشتر است ولی در کل بین احساس خوشبختی زنان و مردان تفاوت معنی داری وجود ندارد که یافته پژوهش حاضر مبنی بر نبود تفاوت معنی دار میان احساس خوشبختی زنان و مردان با یافته های دیگر از جمله فرانسیس^۱ و کاتز، آرجیل و لو، علی پور و نوربالا (۱۳۷۸) هماهنگ است. زیرا این پژوهشها یا تفاوتی در خوشبختی زنان و مردان گزارش نکرده اند و یا خوشبختی زنان را بیشتر از مردان بدست آورده اند.

جدول (۱) نتایج همبستگی متغیرهای مختلف با متغیر شادمانی با روش اسپرمن

ضریب تاثیر	پارامتر
۴.۲۵	عدم علاقه به کار
۰.۶۶	رضایت از شغل
۶.۰۵	تحصیلات
۱.۱۴	وضعیت اشتغال
۴.۲۵	هزینه خانوار
۵.۴۳	رضایت از وضعیت سلامتی
۱.۸۸	سپری کردن اوقات با خانواده
۳.۷۸	امیدواری به آینده شغلی
-۱۷	داشتن روابط با بانک
۵.۸۱	امید به آینده
۶.۲۱	داشتن رابطه نزدیک با خدا
۲.۰۱	تاثیر زندگی بستگان
۱.۰۷	افزایش در درآمد
۰.۴۰	رضایت از ارتباط شغل و تحصیلات
۰.۳۸	وضعیت تاهل
-۰.۲۵	جنسیت مرد

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری میان خوشبختی گزارش شده توسط افراد متاهل و مجرد وجود ندارد. همچنین تحصیلات رابطه معناداری با خوشبختی ندارد. دلیل این امر می‌تواند این باشد که افراد با تحصیلات بالاتر توقعات بیشتری از زندگی دارند. برای مثال آنها خواهان شغل بهتر و دستمزد بیشتر هستند. این نتیجه با برخی از نتایج از جمله پژوهش انجام شده توسط گارسیا و فونتس^۱ (۲۰۰۷) در مکزیک هم سواست. همچنین افراد بیکار خوشبختی کمتری را گزارش کرده‌اند.

همانطور که مطالعات نشان داده‌اند و قبلاً نیز اشاره شد خوشبختی و سن با هم یک رابطه U شکل دارند که این پژوهش نیز این موضوع را تأیید می‌کند. اما این تحقیق نشان دهنده این است که هزینه‌های خانوار تاثیر مثبت و

۱-Garcia and Fuentes

معنی داری بر خوشبختی دارد. با توجه به مطالعات انجام شده در این پژوهش می توان دریافت، کسانی که ماهیانه بین ۵۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰ خرج می کنند خوشبختی بیشتری را دارند. دلیل این امر این می تواند باشد که تامین مایحتاج ضروری زندگی تاثیر بیشتری بر خوشبختی افراد می گذارد و از این میزان به بعد چون صرف مخارج غیر ضروری می شود تاثیری بر خوشبختی افراد نخواهد گذاشت.

یافته های این تحقیق نشان می دهد که ۴ کسانی که احساس سلامتی بیشتری می کنند، ۴ از شغل خود راضی هستند، ۴ ایمان و رابطه قوی تر با خداوند دارند، ۴ از ارتباط میان تحصیلات و شغلشان راضی هستند، ۵ نسبت به آینده شغلی خود امیدوارند، ۶ زمان بیشتری را با خانواده سپری می کنند خوشبخت تر هستند. داشتن امید به آینده و تلاش برای رسیدن به آرزوها نیز باعث افزایش خوشبختی می شود.

اما داشتن روابط زیاد با بانک و استفاده از تسهیلات بانکی از جمله گرفتن وام با خوشبختی افراد رابطه منفی دارد. علت آن می تواند درگیری های ذهنی که به واسطه روابط بانکی برای فرد بوجود می آید باشد. برای مثال فردی که وام می گیرد پس از خرج کردن آن که برای مدت کمی رضایت او را افزایش می دهد، برای مدت طولانی مجبور به باز پرداخت آن است و این موضوع خوشبختی فرد را کاهش می دهد.

افراد مورد مطالعه نشان دادند که بهبود وضعیت زندگی بستگانشان و افزایش در درآمد باعث افزایش خوشبختی آنها می شود.

این پژوهش نشان می دهد که کار کردن باعث افزایش خوشبختی افراد می شود چون افرادی که شاغل هستند خوشبختی بیشتری دارند، دلیل این موضوع آن است که بیشتر افراد (۶۱/۷ درصد) اعلام کرده اند که حتی اگر از نظر مالی تامین باشند سرکار می روند و این موضوع نشان می دهد که کار کردن یکی از عواملی است که باعث افزایش مطلوبیت و خوشبختی افراد می شود.

۸ - خوشبختی کالایی

برای تخمین زدن روابط این متغیرها از روش اقتصاد سنجی استفاده شده است تا میزان تاثیر گذاری هر یک از متغیرها مشخص شود. اطلاعات به کار گرفته شده مربوط به سال های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵ است. فرم کلی تابع به کار گرفته شده برای خوشبختی به صورت زیر است:

$$\text{Happiness} = f \{ \text{pollution}, \text{KR\&D}, \text{ypop}, \text{healthcost}, \text{familycost}, \text{elive} \}$$

در این جا pollution آلودگی محیط زیست، KR&D هزینه های تحقیق و توسعه، pop درآمد سرانه، healthcost هزینه های بهداشت و درمان خانوار، familycost هزینه های خانوار، Elive امید به زندگی است. ضرایب به دست آمده اینگونه است:

$$\text{Happiness} = ۰,۹۷ - ۰,۱۱ * \log(\text{pollution}) + ۰,۵۳ * \text{dlog}(\text{KR\&D}) + ۰,۰۰۶ * \text{dlog}$$

$$(\text{ealthcost}) + ۰,۶۹ * \text{dlog}(\text{elive})$$

$$(t=۱۲/۶۱) \quad (t=-۱۰/۲۹) \quad (t=۷/۶۹) \quad (t=۱/۸۹) \quad (t=۲/۵۰)$$

$$+ ۰,۰۴۳ * \log(\text{familycost}) + ۰,۰۰۵ * \text{dlog}(\text{ypoop})$$

$$(t=۷/۳۲) \quad (t=۰/۱۱)$$

$$\bar{R}^2 = 0.87$$

$$\text{Durbin-Watson} = ۲,۱$$

همانگونه که انتظار می رفت تنها عاملی که باعث کاهش خوشبختی می شود آلودگی است.

برای میزان تاثیر خوشبختی بر بهره وری نیز مدلی تخمین زده شد که فرم کلی آن به صورت:

$$y/l = \text{APL} = f \{ K, L, \text{HC}, \text{Happiness} \}$$

در این جا نیز K میزان سرمایه فیزیکی، L نیروی کار، HC سرمایه انسانی و Happiness نشان دهنده خوشبختی است.

و ضرایب به صورت زیر محاسبه شد:

$$\text{Log}(y/l) = ۱۶,۷۳ + ۰,۳۱۵۴ * \text{dlog}(\text{hc}) + ۲,۰۸۳ * \text{dlog}(k/l) + ۱,۶۲e - ۰,۸ * \text{Happiness}$$

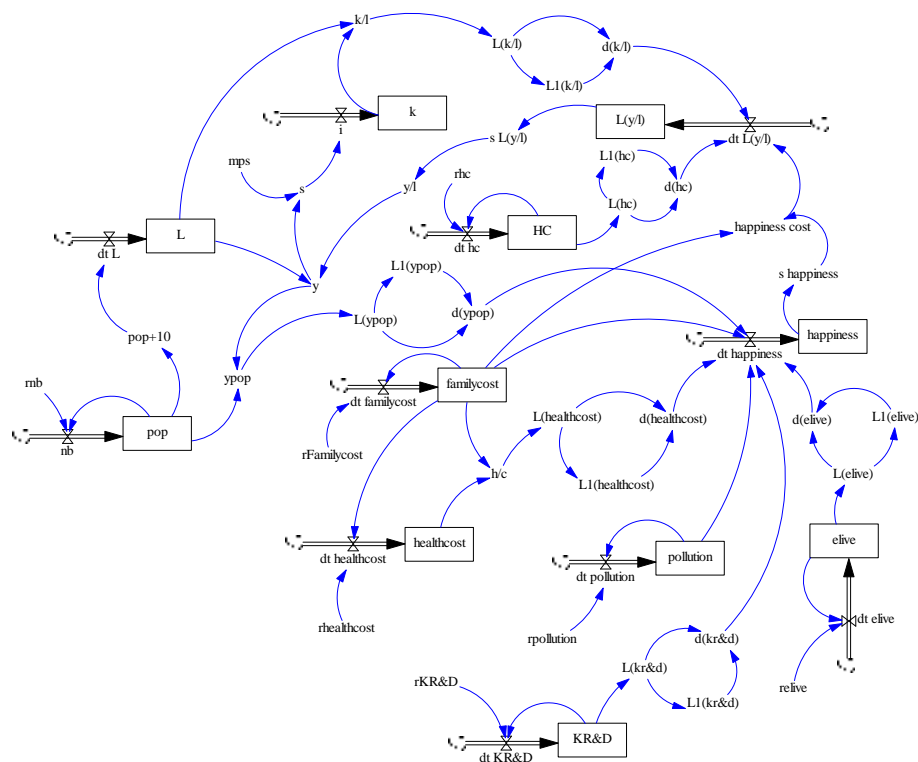
$$(t=۴۶۱۹/۴۸) \quad t=۶/۶۷) \quad (t=۸/۲۰) \quad (t=۵/۶۸)$$

$$\bar{R}^2 = 0.96$$

$$\text{Durbin-Watson} = ۱,۸$$

حال می توان با توجه به نمودار علی معلولی و ضرایب به دست آمده سیستم اصلی را طراحی کرد. نمودار، مشتمل بر متغیرهای نرخ، سطح، کمکی و یک سری آزمونها، عملیات و دستورالعمل ها است که برای شبکه‌ای منسجم از مباحث مدیریت و اقتصاد سازماندهی شده است و معادلات موجود در این نمودار در واقع، نوعی

معادله ریاضی به حساب می آیند که در طول زمان برای تبیین و پیش بینی متغیرهای مدل و شناسایی رفتار آنها با یکدیگر مورد استفاده قرار می گیرد. این قسمت به وسیله نرم افزار vensim توسط نویسنده شبیه سازی شده است. در روش سیستم دینامیکی، اگر متغیری تابعی از سایر متغیرها باشد می توان ضرایب سنجی را در نرم افزار vensim استفاده کرد. در نمودار (۴) مدل کامل دینامیکی مشاهده می شود:

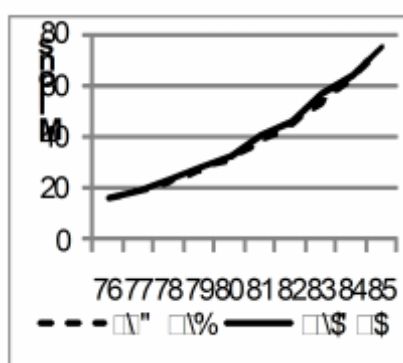
نمودار (۴) الگوی کامل دینامیکی

در این نمودار خوشبختی را به مدل اضافه کرده تا تاثیر آن را بررسی کنیم. با بررسی های انجام شده این نتیجه به دست آمد که افزایش خوشبختی باعث افزایش بهره وری نیروی کار می شود.

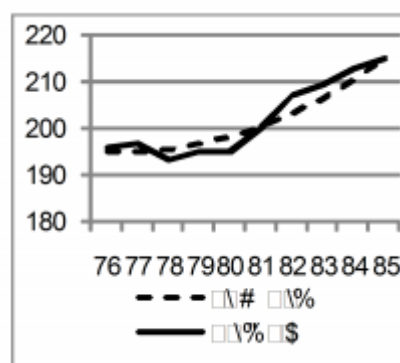
همان گونه که انتظار می‌رفت و در تخمین‌ها نیز مشاهده شد تمام عوامل به جز آلودگی تاثیر مثبتی بر خوشبختی دارند.

۹ - تعیین اعتبار الگو

بعد از شبیه سازی مدل دینامیکی و اجرا کردن آن با توجه به این که مدل خطای ساختاری نداشته باشد به بررسی نتایج حاصل از آنها می پردازیم و نتایج سیستم را با آمارهای واقعی بررسی کرده تا اعتبار پیش بینی مدل تائید شود.

نمودار (۶) مقایسه نتایج سیستم و آمار واقعی هزینه های زندگی

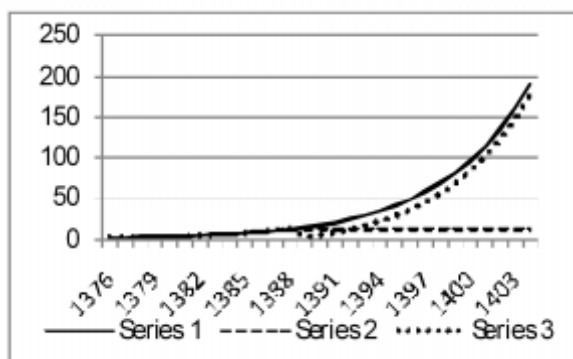

نمودار (۵) مقایسه نتایج سیستم نمودار و آمار واقعی بهره وری

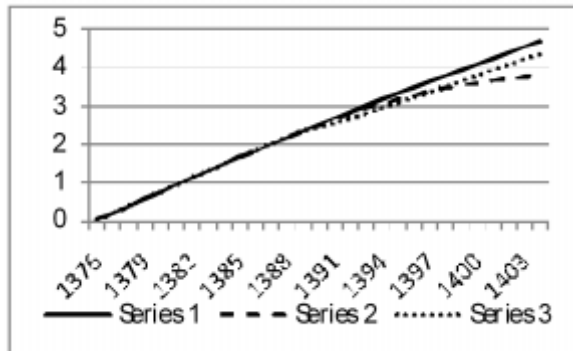
این نمودارها نشان می دهند که نتایجی که از شبیه سازی به دست آمده است و آمار واقعی بسیار شبیه هم هستند بنابراین اعتبار مدل تایید می شود. حال با توجه به اینکه اعتبار مدل مورد بررسی قرار گرفت می توانیم چند سناریو برای این مدل تعریف کنیم و تغییرات مدل را مورد ارزیابی قرار دهیم.

۹-۴ سناریوی اول: تغییرات هزینه های خانوار

در این سناریو تغییراتی را در هزینه های زندگی ایجاد می کنیم تا تغییرات خوشبختی را بررسی کنیم.

نمودار (۷) تغییرات وارد بر هزینه های زندگی

نمودار (۸) تاثیر تغییرات هزینه های خانوار بر خوشبختی

در نمودار (۷)، سری یک روند عادی هزینه های خانوار را نشان می دهد. برای ایجاد تغییر در این سری ابتدا هزینه های خانوار را از سال ۱۳۸۸ به بعد ثابت نگه داشتیم تا تاثیر آن را بر خوشبختی ارزیابی کنیم (سری ۲). تغییر دیگری که بر هزینه ها وارد شده است این است که از سال ۱۳۸۸ مقدار هزینه ها را نسبت به روند عادی

کاهش داده ایم و یا به آن شوک وارد کرده ایم و هر ساله نسبت به روند عادی مقدار مشخصی از هزینه های خانوار کم کرده ایم (سری ۳).

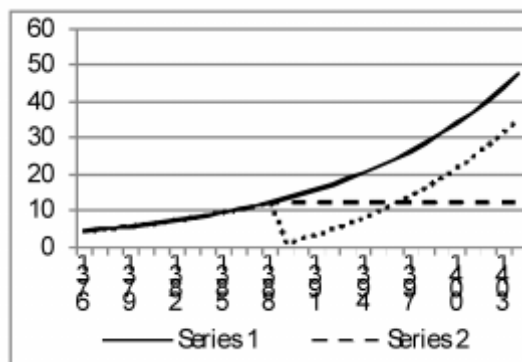
همان گونه که در نمودار شماره ۸ مشاهده می شود ثابت ماندن هزینه های خانوار از سال ۱۳۸۸ به بعد باعث می شود که خوشبختی از این سال به بعد کاهش یابد و این کاهش هر سال افزایش می یابد (سری ۲). اما کاهش ناگهانی در هزینه های خانوار اسبب به روند عادی باعث می شود که خوشبختی از سال ۱۳۸۸ نسبت به روند جاری کاهش یابد ولی نسبت این کاهش افزایش نیافته و مقدار آن ثابت می ماند. میزان این تغییرات در جدول (۲) مشاهده می شود.

جدول (۲) تاثیر تغییرات هزینه های خانوار بر خوشبختی

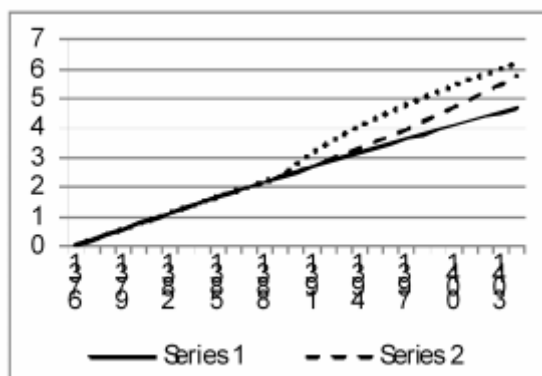
متوسط رشد	سال ۱۴۰۴	سال ۱۳۹۰	
	خوشبختی		ثابت ماندن هزینه های خانوار
۰.۹۶۸۷۶۳	۰.۰۹۰۲۵۴۳	۰.۰۵۷۸۷۷۸	
۰.۹۶۸۳۶۹	۰.۰۹۰۷۶۸۹	۰.۰۵۷۸۷۷۸	شوک وارد بر هزینه های خانوار

۹-۴ سناریوی دوم: تغییرات آلودگی

سناریوی دوم که می تواند بر خوشبختی تاثیر گذار باشد، تغییر در آلودگی است. در ابتدا این تغییر را طوری ایجاد می کنیم که مقدار آلودگی از سال ۱۳۸۸ به بعد ثابت بماند. دومین تغییر را طوری ایجاد می کنیم که در سال ۱۳۸۸ شوکی به آلودگی وارد شود و از سال ۱۳۸۸ به بعد هر ساله نسبت به روند عادی مقدار ثابتی از آلودگی کم می کنیم نمودار (۹).

نمودار (۹) تغییرات وارد بر آلودگی

نمودار (۱۰) تاثیر تغییرات آلودگی بر خوشبختی

در این حالت نیز تغییرات آلودگی بر خوشبختی تاثیر می‌گذارد که تغییرات آن در نمودار (۱۰) مشاهده می‌شود. همان‌گونه که مشاهده می‌شود زمانی که آلودگی از سال ۱۳۸۸ به بعد ثابت می‌ماند خوشبختی افزایش یافته و هر ساله مقدار این افزایش بیشتر می‌شود (سری ۲). در حالی که اگر از سال ۱۳۸۸ به بعد از مقدار آلودگی نسبت به روند عادی به مقدار مشخصی کم کنیم، مقدار خوشبختی در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته و بعد از آن در طول مسیر قبلی به پیش می‌رود (سری ۳). میزان این تغییرات در جدول (۳) مشاهده می‌شود:

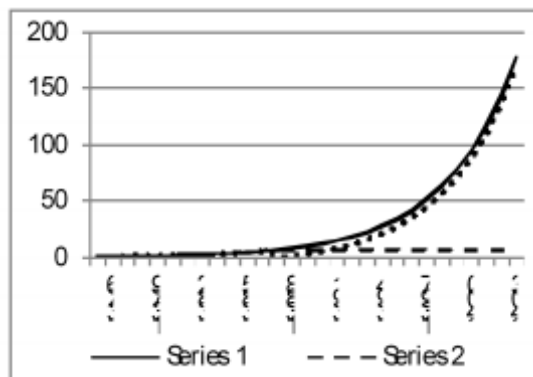
جدول (۳) تاثیر تغییرات آلودگی بر خوشبختی

متوسط رشد	سال ۱۴۰۴	سال ۱۳۹۰	
	خوشبختی		ثابت ماندن آلودگی
۱.۰۶۰۷۵۷	۵.۷۷۴۰۶۴	۲.۵۲۸۴۷۴	
۱.۰۵۸۴۳۱	۶.۱۸۲۴۳	۲.۷۹۱۷۹۷	شوکت وارد بر آلودگی

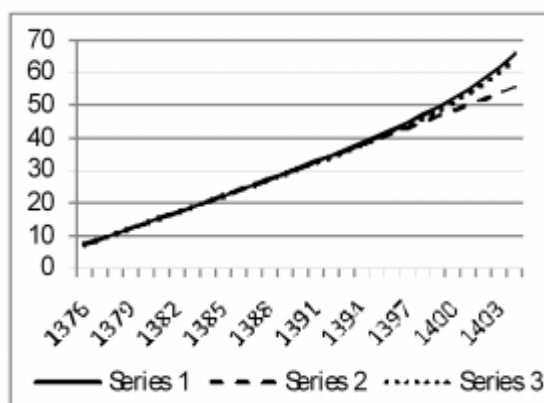
۹-۳- سناریوی سوم: تغییرات هزینه‌های خوشبختی

سناریوی دیگری که در این سیستم به کار برده شده است تغییرات هزینه‌های خوشبختی است. این تغییرات نیز مثل تغییرات قبلی طوری بر هزینه‌های خوشبختی وارد شده است که از سال ۱۳۸۸ به بعد میزان هزینه‌های خوشبختی ثابت بماند (سری ۲) یا در سال ۱۳۸۸ شوکی به این متغیر وارد شده که هر ساله نسبت به

روند عادی مقدار مشخصی از هزینه های خوشبختی کاسته می شود (سری ۳). این تغییرات در نمودار (۱۱) نشان داده شده است.

نمودار (۱۱) تغییرات هزینه های خوشبختی

نمودار (۱۲) تاثیر تغییرات هزینه های خوشبختی بر بهره وری نیروی کار

تغییرات وارد شده بر هزینه های خوشبختی بر بهره وری نیروی کار تاثیر گذار خواهد بود. این تغییرات در نمودار (۱۲) ترسیم شده است. در این جا نیز زمانی که هزینه های خوشبختی از سال ۱۳۸۸ به بعد ثابت می مانند، مقدار بهره وری کاهش می یابد (سری ۲) ولی هنگامی که شوکی بر هزینه های خوشبختی وارد می شود

و هر ساله از روند عادی مقدار ثابتی کاسته می‌شود، در ابتدا بهره‌وری کاهش یافته و بعد از آن همان گونه که هزینه‌های خوشبختی به مقدار اولیه نزدیک می‌شود (به دلیل افزایش سالیانه هزینه‌های خوشبختی نسبت این مقدار هر ساله کاهش می‌یابد)، بهره‌وری هم بعد از یک شوک به تعادل می‌رسد. میزان این تغییرات در جدول (۴) مشاهده می‌شود:

جدول شماره (۴) تاثیر تغییرات هزینه‌های خوشبختی بر بهره‌وری

متوسط رشد	سال ۱۴۰۴	سال ۱۳۹۰	
	بهره‌وری		ثابت ماندن هزینه‌های خوشبختی
۱.۰۴۳۱۵۶	۵۵.۵۴۸۲۲	۳۰.۷۴۵۵۴	
۱.۰۵۴۴۴۵	۶۴.۱۷۰۸۲	۳۰.۵۴۹۳۹	شوک وارد بر هزینه‌های خوشبختی

۱۰ - نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به اینکه پیامدهای خوشبختی شدیداً در جامعه نمود پیدا می‌کند، باید ماهیت و ابعاد و جنبه‌های گسترده خوشبختی با دقت مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. در این مطالعه عوامل موثر بر اقتصاد خوشبختی، از جمله: درآمد سرانه، هزینه‌های خانوار، آلودگی، امید به زندگی، هزینه‌های تحقیق و توسعه، و هزینه‌های بهداشت و درمان خانوار مد نظر قرار گرفتند، همچنین تاثیر خوشبختی بر رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت. علاوه بر خوشبختی از متغیرهای دیگری مانند سرمایه انسانی و سرمایه فیزیکی سرانه استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که افزایش احساس خوشبختی در افراد باعث افزایش بهره‌وری نیروی کار می‌شود. سناریوهای مورد بررسی نیز نشان داد که کاهش هزینه‌های خانوار باعث کاهش احساس خوشبختی می‌شود و کاهش آلودگی باعث افزایش میزان خوشبختی می‌شود.

نتایج پرسشنامه نیز نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری بین خوشبختی زنان و مردان وجود ندارد، احساس سلامتی، رضایت شغلی، سلامت مذهبی و معنوی، امید به آینده، امنیت شغلی، سپری کردن اوقات فراغت با خانواده و هزینه‌های زندگی تاثیر مثبت بر خوشبختی افراد دارد.

همچنین داشتن روابط بانکی و استفاده از تسهیلات بانکی و تحصیلات بر خوشبختی تاثیر منفی بر خوشبختی دارد.

بنابراین دولتمردان با افزایش امور فرهنگی و تفریحی می‌توانند باعث افزایش خوشبختی افراد و در نتیجه بهره‌وری آنها شوند. همچنین راه کارهایی برای کاهش آلودگی محیط زیست نیز در این زمینه مؤثر خواهد بود. از

عوامل مؤثر دیگری که می تواند باعث افزایش خوشبختی شود شناساندن رشته های تحصیلی به دانش آموزان قبل از ورود به دانشگاه، امکان تحصیل در یکی از رشته های مورد علاقه در دانشگاه و امید دادن به آنان که دانشگاه می تواند برای کسب موفقیت های شغلی در تمامی جنبه های زندگی، یک فرصت تلقی شود و ایجاد زمینه های اشتغال مناسب برای آنها است.

در آخر پیشنهاد می شود چون ابعاد تاثیر گذاری خوشبختی بر اقتصاد و زندگی عموم مردم بسیار زیاد است متغیرهای دیگری که بر خوشبختی تاثیر گذارند و خوشبختی بر آنها تاثیر گذارد خواهد بود مورد بررسی قرار گیرند. پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق فقط در تهران مورد بررسی قرار گرفته است بنابراین برای جامعیت دادن به این کار می توان این پژوهش را در روستاها و شهرهای دیگر و کل کشور انجام داد.

فهرست منابع

- احمدی، عاطفه؛ رضایت از زندگی در چهار سوی عالم؛ مجله سپیده دانایی؛ شماره ۴
- آرگایل، مایکل؛ روانشناسی شادی؛ ۱۳۸۶؛ گوهری انارکی، مسعود؛ نشاط دوست، حمیدطاهر؛ پالاهنگ، حسن؛ بهرامی، فاطمه؛ چاپ سوم، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان
- استرمن، جان؛ پویایی شناسی سیستم؛ ۱۳۸۶، میرزایی دریانی، شهرام؛ چاپ اول، تهران، نشر ترمه، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- بیات ریزی، محبوبه؛ بررسی رابطه شادکامی با عمل به باورهای دینی و برون گرایی در دانشجویان رشته پرستاری و پزشکی علوم پزشکی؛ پایان نامه کارشناسی ارشد؛ دانشگاه آزاد اسلامی
- درگاهی، حسن؛ تقدیری، امرالله؛ تحزیه و تحلیل عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی ایران (با مروری بر الگوهای رشد درونزا)؛ ۱۳۸۲؛ فصل نامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۶
- رومر، دیوید؛ اقتصاد کلان پیشرفته؛ ۱۳۸۳، تقوی، مهدی؛ جلد اول؛ چاپ اول؛ تهران؛ دانشگاه آزاد اسلامی- واحد علوم تحقیقات
- طرح فنی نمونه گیری؛ پیمایش ملی ارزش ها و نگرش های ایرانیان؛ طرح های ملی؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ظهور، علیرضا؛ فکری، علیرضا؛ وضعیت شادابی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۸۲، ارمغان دانش، شماره ۳۰
- عابدی، محمدرضا؛ میرشاه جعفری، سید ابراهیم؛ لیاقتدار، محمدجواد؛ هنجاریابی پرسشنامه اکسفورد در دانشجویان دانشگاه های اصفهان، ۱۳۸۳، معاونت پژوهشی دانشگاه
- علی پور، احمد؛ نوربالا، احمدعلی؛ بررسی مقدماتی پایایی و روایی پرسشنامه شادکامی اکسفورد در دانشجویان دانشگاه های تهران، ۱۳۷۸، فصل نامه اندیشه و رفتار، سال پنجم، شماره ۱ و ۲
- علی پور، احمد؛ نوربالا، احمدعلی؛ ازه ای، جواد؛ مطیعان، حسین؛ شادکامی و عملکرد ایمنی بدن؛ مجله روانشناسی؛ شماره ۱۵
- علی پور، احمد؛ نوری، ناهید؛ بررسی پایایی و روایی مقیاس افسردگی شادکامی در کارکنان دادگستری شهر اصفهان؛ زمستان ۱۳۸۵؛ فصل نامه اصول بهداشت روانی، شماره ۳۱

- فرهادی، علی؛ جواهری، فرزانه؛ غلامی، یزدانبخش؛ فرهادی، پریش؛ میزان نشاط و ارتباط آن با اعتماد به نفس در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان؛ ۱۳۸۴؛ فصل نامه اصول بهداشت روانی؛ شماره ۲۵ و ۲۶
- مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن
- Bartolini, Stefano; Bilancini, Ennio; Pugno, Maurizio; Did the Decline in Social Capital Depress Americans' Happiness?, ۲۰۰۸
- Bartolini, Stefano; Why are people so unhappy? Why do they strive so hard for money?
- Bruni, Luigino; Luigi, Pier; Economic and Happiness: a new field with a long history, ۲۰۰۷
- Bruni, Luigino; The technology of happiness and the tradition of economic science
- Bruni, Luigino; Porta, Pier Luigi; Handbook on the economics of Happiness; Edward Elgar Publishing Limited, ۲۰۰۷
- Chekola, Mark; The life plan view of happiness and the paradoxes of happiness
- Cogoy, Mario; Enjoyment of life, the structure of time and economic dynamics
De la Garza, Adrián; Mastrobuoni, Giovanni; Sannabe, Atsushi; The Relative Income Hypothesis With and Without Self-reported Reference Wages, Journal of Economic Behavior & Organization
- DeLeire, Thomas; Kalil, Ariel; Does Consumption Buy Happiness? Evidence from the United States, Paper to be presented at the Conference on Happiness and Relational Goods, June ۱۱-۱۳, ۲۰۰۹ in Venice, Italy
- Diener, Ed; Seligman, Martin; Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being, University of Pennsylvania
- Di Tella, Rafael; MacCulloch, Robert; Oswald, Andrew; THE MACROECONOMICS OF HAPPINESS, WARWICK ECONOMIC RESEARCH PAPERS, September ۱۷, ۲۰۰۱
- Derakopoulos, Stravos; Karayinnis, Anastasios; Human needs hierarchy and happiness: evidence from the late pre-classical and classical economics
- Easterlin, R. (۲۰۰۱), "Income and happiness: towards a unified theory", Economic Journal, ۱۱۱, ۴۶۵-۸۴

- Frey, Bruno; Stutzer, Alois; Happiness, Economy and Institutions, *The Economic Journal*, ۱۱۰ (۴۶۶, October), ۲۰۰۰, pp. ۹۱۸-۹۳۸
- Garcia, Jose de Jesus; Christa Fuentes, Nicole ;Borrego,Salvador; Gutierrez,Monica; Tapia,Alejandro; Values and happiness in Mexico: the case of the metropolitan city of Monterrey
- Guillen Royo,Monica; Well-being and consumption: towards a theoretical approach based on human needs satisfaction
- Hills, Peter; Argyle, Michael; The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being. The Oxford Happiness Project, School of Psychology, Oxford Brookes University, Headington Campus,Gipsy Lane, Oxford OX۳ ۰BP, UK, ۹ December ۲۰۰۱
- J. Oswald, Andrew; Proto, Eugenio; Sgroi, Daniel; Happiness and Productivity, Department of Economics, University of Warwick, ۲۴ March ۲۰۰۹
- Mente o lu, Gülçin; Vendrik, Maarten; Social Reference and Adaptation Effects on Happiness: A Dynamic Approach, Isola di San Servolo, Venezia, June ۱۱-۱۳, ۲۰۰۹
- Ng, Y.K.(۱۹۹۷),”A case for happiness, cardinalism, and interpersonal comparability”, *Economic Journal*,۱۰۷,۱۸۴۸-۵۸
- Oswald, A.J. (۱۹۹۷), “Happiness and economic performance”, *Economic Journal*, ۱۰۷, November, ۱۸۱۵-۳۱
- Powdthavee, Nattavudh; Economics of Happiness: A Review of Literature and Applications, *Chulalongkorn Journal of Economics*, ۱۳th March, ۲۰۰۷
- Powdthavee, Nattavudh; Happiness and the standard of living: the case of South Africa
- Pugno, Maurizio;The subjective well-being paradox: a suggested solution based on relational goods
- Ratzel,Steffen;Knabe,Andreas; Income, Happiness, and the Disutility of Labour, Faculty of Economic and Management Magdeburg, ۲۰۰۹
- Ruut, Veenhoven; Measures of Gross National Happiness, university Rotterdam, ۲۰۰۷

-Schmalz, Martin; Ackbarow, Theodor; Kapmeier, Florian; Happiness -Cracking the Equilibrium State of People's Well-Being, Princeton University, Economics Department, Princeton,USA, Version ۲,۳- August ۱۱th, ۲۰۰۷

-Stutzer, Alois; The Role of Income Aspirations in Individual Happiness, Journal of Economic Behavior and Organization, April ۱۰, ۲۰۰۳

-TIAN, Guoqiang; YANG, Liyan; How are Income and Non-Income Factors Different in Promoting Happiness? An Answer to the Easterlin Paradox, Journal of Economic Literature
Classification Number: D۶۱, D۶۲, H۲۳